

משקלי השמות בגזרת נע"ו/י – דף ניווט

היעזרו במסמך "משקלי השמות בגזרת נע"ו/י, כולל שורשים תנייניים הגזורים משמות בגזרה זו" כדי להשלים את דף הניווט בשבע התחנות שלפניכם.

משקלי השמות בגזרת נע"ו/י

הטבלה תגויסה לפי נרתיק

משמעות המשקל	דוגמאות	משקל
שם פעולה – בניין קל	ריצה, קימה, לינה, שירה, שיחה, טיסה, בינה, ייסה, ציפה, מיתח	קטילה
שם פעולה – בניין הפעיל	הקמה, הרמה, הקנה, הקנה, הקטה, הקטה, הקטה, הקטה, הקטה / על דרך השלמים: הקנה	הקטלה
שם פעולה – בניין פיעל	עידוד, איתות, כינון, שיחות ⁽¹⁾ / כוננות, שוטטות, רוממות, עזרות, בוננות ⁽²⁾	קטול / קטלה קילול / קוללות
שם פעולה – בניין התפעל	התקוממות, התרוצצות, התבוננות, התבוננות / על דרך השלמים: התבוננות, התקוממות	התקטלות
שם פעולה – בניין נפעל	נכונות, נאורות, גלויות	נקטלות
שמות תואר / בעלי תכונה	נכון, נאור, נבון, גלוי ⁽³⁾ ; ובתנ"ח ה"סולם": נמול, נשום ⁽⁴⁾ , נוח, נמוח	נקטל בינוני של נפעל
בעלי מקצוע / בעלי תפקיד	מפיק, מקים	מקטיל
כלים ומכשירים	ממיר, מדיח כלים, מסיר כתמים	בינוני של הפעיל
שמות תואר	מוכן, מוכן, מואר, מושר, מוטס, מושט, מוקת, מונך	מקטל בינוני של הפעיל
בעלי מקצוע / בעלי תפקיד	משורר, מעודד, מקונן	מקטל

שמות נוספים בגזרת נע"ו/י

- משקל קיט (בדרך כלל שמות עצם מופשטים): דיג, דיג⁽¹⁾, ציד, טיס, שיט, עיט, קיץ, קיט⁽²⁾
- שמות חדהברתיים שונים (משמעותות שונות): עד, מת, גר, לץ, זד⁽³⁾
ריב, דין, שיח⁽⁴⁾
לוח, רוח, דיח
- במשקל קטל – משקל בעלי המקצוע – מספר שמות הנוטים על דרך השלמים, כמו ציד, חיט וטיס, ולצידם שם אחד במשקל קטאי (בעלי המקצוע על דרך גורת נחי לייח): שפא⁽⁵⁾

⁽¹⁾ דגש הוא פעולה חקלאית שבה מפרידים את גרגרי התבואה (כמו חיטה או שעורה) מן השיבולים.
⁽²⁾ נופש, מנוחה וביולי בתקופת הקיץ.
⁽³⁾ קשע, מי שעושה רע במודד ובכונה.
⁽⁴⁾ שיחה, דיאלוג, חילופי דברים, דיבורים; רעיונות המובעים במילים.
⁽⁵⁾ שפא (ש-ד-ס) – בעל מקצוע שתפקידו להעריך את שווי של נכס או של רכוש כלשהו, למשל שמאי רכב.

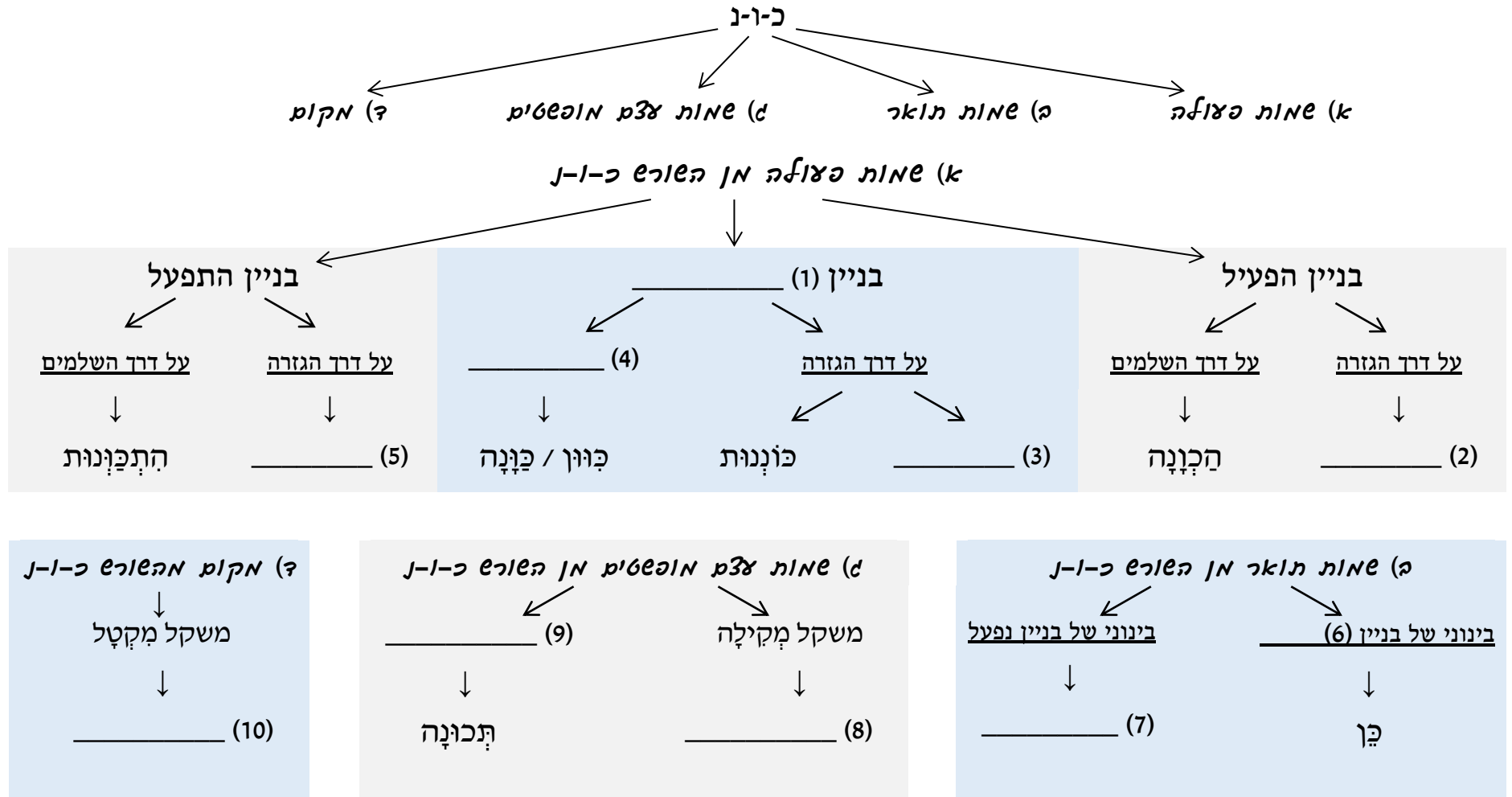
יעיסם לברדאש הוא סוג של עיס הנומץ באמריקה הצפונית
בתמונה רואים את החיט עט על טרפו הנמצא מתחת

המסמך המלא נמצא באתר העברית ariel72.com

כתב, ערך והגיף: אריאל חסון, תיכון הגימנסיה הריאלית, ראשון לציון

תחנה ראשונה – שורש כ-ו-ג ושורש ק-ו-מ

שורש כ-ו-ג ושורש ק-ו-מ פוריים למדי בשפה העברית. משורשים אלה גזורים שמות במשקלים שונים ובמשמעויות שונות.
א. לפניך תרשים המציג את השמות הגזורים מן השורש כ-ו-ג. השלימו את התרשים במקומות הריקים (1)-(10).

ב. ציירו במלבן להלן תרשים שיציג את השמות השונים הגזורים מן השורש ק-ו-מ. בתרשימכם ציינו אילו צורות נוטות על דרך הגזרה ואילו על דרך השלמים, וכתבו את משקלי השמות ואת משמעויותיהם.

תחנה שנייה – משקל מְקַטֵּל ומשקל מְקַטֵּל בגזרת נע"ו/י

את מרביתם של משקלי השמות כותבים **על דרך השלמים**. משקל נפוץ בעברית שמשמעותו היא _____ הוא משקל מְקַטֵּל, כגון מְגַרֵשׁ, מְדַבֵּר, מְקַלֵּט, מְטַבֵּחַ וכו'. לעומת זאת, משקל מְקַטֵּל הוא המשקל הנפוץ בעברית לשמות שמשמעותם **כלים ומכשירים**, כגון _____, _____, _____ (כתבו שלוש דוגמאות מגזרת השלמים). **בגזרת נע"ו/י** לשמות במשקל מְקַטֵּל ולשמות במשקל מְקַטֵּל יש אותה התבנית: מְ□□□. למשל, מקום שבו לנים הוא _____, ואילו כלי שאיתו חותרים בסירה הוא _____. מן השורש ב-ו-כ נגזר השם _____ (שמשמעותו _____), ואילו מְחַוֵּג, מן השורש _____, שייך לקבוצת הכלים והמכשירים. משורש זה אנו מוצאים בעברית את הַמְחַוֵּגָה שגם היא מכשיר, אך משקלה הוא: _____. במשקל זה נגזרת גם המילה _____, שהיא מאותו השורש של השם מְכַל.

צורת בינוני היא צורת פועל בהווה המשמשת גם כשם עצם או כשם תואר. ניתן לומר שהבינוני הוא "בין" הפועל לשם. את צורות הבינוני יש לכתוב על דרך השלמים בלבד ועלפי צורת הנפרד יחיד. לפניכם משפטים ובהם שבע צורות בינוני הממוספרות בספרות (1)-(7).

- המשטרה פתחה במצוד אחר העבריינים הנמלטים⁽¹⁾.
 - רחל המשוחררת⁽²⁾ הושפעה מזרם האקמאיזם בשירה הרוסית של שנות ה־20.
 - בחנות החשמל יש הנחה של 30% על כל מדיחי⁽³⁾ הכלים.
 - המתקוממים⁽⁴⁾ נגד השלטון המושחת בוונצואלה דורשים משטר דמוקרטי ונאור⁽⁵⁾.
 - תיקון יתר הוא מצב שבו הדובר "מתקן" צורה תקינה שלא לצורך, משום שהוא טועה לחשוב כי היא שגויה. כך למשל, רבים טועים ואומרים "מחידד" (צורה שגויה) במקום מחידד⁽⁶⁾, שהיא הצורה התקינה.
 - רונית וענת הן מפיקות⁽⁷⁾ של אירועים ושל חתונות.
- כתבו במקומות המתאימים בטבלה את השמות המודגשים בצורת היחיד נפרד, ואחר כך השלימו את שאר המקומות הריקים שבטבלה.

משמעות	המשקל באותיות קט"ל	צורת בינוני מקבילה מגזרת השלמים	בניין	שורש	צורת בינוני בגזרת נע"ו/י (בצורת הנפרד יחיד)
		(1) נמלט		פ-ל-נ	
		מחידד			(2) משוחרר
		מחפיק (יעזר)			(3)
בצל תפקיד					(4)
	נקטף				(5) נאור
		(6) מחידד		פ-ל-ח	
	מקטף				(7)

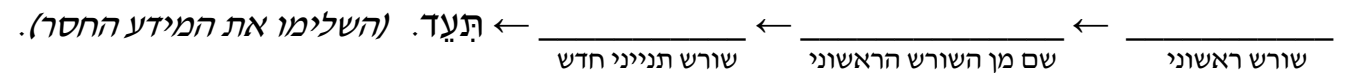
תחנה רביעית – מְקוֹלָה, מְקִילָה וְתְקוֹלָה

שלושת המשקלים מְקוֹלָה, מְקִילָה וְתְקוֹלָה הם משקלים מיוחדים בגזרת נע"ו/י, והם נכתבים באותיות קט"ל על דרך הגזרה (ולא על דרך השלמים). השלימו את הטבלה שלפניכם במקומות החסרים.

תְּקוֹלָה	מְקִילָה	מְקוֹלָה
משמעות: <i>מִשְׁמַעוֹת אֶל מִן הַשּׁוֹרֵשׁ פ-ו-ק</i>	משמעות א: _____	משמעות א: <i>כִּלְיִם וּמַכְשִׁירִים</i>
תְּחִלָּתָהּ מִן הַשּׁוֹרֵשׁ _____	דוגמה 1: _____ מִן הַשּׁוֹרֵשׁ: <i>כ-ו-ק</i>	דוגמה 1: _____ מִן הַשּׁוֹרֵשׁ: _____
מִן הַשּׁוֹרֵשׁ פ-ו-ק _____	דוגמה 2: _____ מִן הַשּׁוֹרֵשׁ: _____	דוגמה 2: _____ מִן הַשּׁוֹרֵשׁ: <i>פ-ו-ק</i>
תְּבוּנָהּ מִן הַשּׁוֹרֵשׁ _____	משמעות ב: <i>מִשְׁמַעוֹת אֶל מִן הַשּׁוֹרֵשׁ ג-ו-ב</i>	משמעות ב: _____
מִן הַשּׁוֹרֵשׁ ג-ו-ב _____	דוגמה 1: <i>מְרִיקָה</i> מִן הַשּׁוֹרֵשׁ: _____	דוגמה 1: _____ מִן הַשּׁוֹרֵשׁ: _____
תְּרוּמָהּ מִן הַשּׁוֹרֵשׁ _____	דוגמה 2: _____ מִן הַשּׁוֹרֵשׁ: _____	דוגמה 2: _____ מִן הַשּׁוֹרֵשׁ: <i>ק-ו-כ</i>

תחנה חמישית – שמות חדהברתיים

ניתן לחלק את השמות החדהברתיים בגזרת נע"ו/י לשלוש קבוצות. לקבוצה הראשונה שייכים שמות כמו _____ מן השורש ל-ו-ח והשם דוּחַ שנכתב לעיתים כך: דו"ח. ראשיתה של מילה זו היא בנוטריקון (ראשיתיות) "דין וחשבון". מצירוף זה גזרו בעברית החדשה את השורש _____ וממנו יצרו את הפועל דיווח ואת שם הפעולה דיווח. שורש זה הוא, למעשה, **שורש גזור שם**. את המילה דוח יש להגות כפי שאנו הוגים את המילה רוח, ובהתאמה גם את צורת הרבים: דוחות כמו _____. לקבוצה השנייה שייכים השמות ריב, דין ושית, שמשמעותם שמות מופשטים, ויש הרואים בהם אף שמות פעולה בבניין _____: ריב מן הפועל _____, דין מן הפועל _____, ושית מן הפועל _____ (באמת?! מה אתה שח?!). לקבוצה השלישית שייכים שמות בפה"פ צרויה (מנוקדת בצירי), כגון לץ מן השורש _____, מן השורש ז-ו-ד או _____ מן השורש ע-ו-ד. משורש זה גזור השם תְּעוּדָה הנוטה במשקל _____, וממנו השורש התנייני _____, כמו למשל במילים תְּעוּדִי, תְּעֵד, לְתַעֵד. תהליך היווצרותו של הפועל תְּעֵד הוא אפוא:

כתב, ערך והגית: אריאל חסון, תיכון הגימנסיה הריאלית, ראשון לציון

תחנה שישית – שורשים תנייניים הגזורים משמות בגזרת נע"ו/י

לפניכם ארבע קבוצות (א-ד) של שלוש מילים כל אחת. הציגו את המילים על פי סדר תהליך יצירתן של מילים משורש תנייני. התחילו במילה הגזורה משורש ראשוני (כתבו את השורש הראשוני בסוגריים), אחר כך הציגו את השם הגזור מן השורש הראשוני, ולבסוף הציגו את המילה הגזורה מן השורש התנייני (כתבו את השורש התנייני בסוגריים ליד המילה).

אנדרה: תְּעוּדָה תְּעוּדָתִי הַעִידָה. סדר התהליך: הַעִידָה (ע-ו-ד) ← תְּעוּדָה ← תְּעוּדָתִי (ת-ע-ד)

- א. הַתְרַמְנוּ, תְּרִימִי, תְּרוּמָה _____ ג. מְמַנְפִים, מְנוּף, הִנִיף _____
 ב. מְנוּעַ, לְנוּעַ, מְמַנֵּעַ _____ ד. תְּתַמְקְמוּ, הוֹקְמָה, מְקוֹם _____

תחנה שביעית – שורשים בעלי משמעויות שונות

לכמה שורשים בגזרת נע"ו/י יש יותר ממשמעות אחת. השלימו את הקטעים שלפניכם עם המילים המודגשות שבמחסן המילים.

- א. לשורש ל-ו-נ שתי משמעויות עיקריות. האחת קשורה למקום שבו ישנים, והשנייה קשורה להבעת חוסר שביעות רצון ממישהו או ממשהו. למשמעות הראשונה שייכות המילים _____, ולמשמעות השנייה שייכות המילים _____.
- ב. לשורש ד-ו-ח שתי משמעויות עיקריות. האחת קשורה לרחצה ולשטיפה, והשנייה קשורה לתיאור מילולי מפורט (בכתב או בעל פה) של פעולות או אירועים שונים. למשמעות הראשונה שייכות המילים _____, ואילו למשמעות השנייה שייכות המילים _____.
- ג. לשורש ש-ו-ב שתי משמעויות עיקריות. האחת עניינה הוא החזרת אבידה לבעליה או הבאת חפץ כלשהו בחזרה, והשנייה עניינה הוא מענה על שאלות. למשמעות הראשונה שייכות המילים _____, ואילו למשמעות השנייה שייכות המילים _____.

מְדִיחַ כלים; הִשְׁבֵּת הכסף שנגנב; תְּלוּנָה במטרה; דְּוִיחַ חדשותי; שְׁבָתִי מהטיול; תְּשׁוּבוֹן לתרגילים; הִלִין על שכנו;
 לָנוּ אצל חברנו יוסף; הִדְחָה של סירים ומחבתות; תְּשׁוּבָה מתחמקת; דּוּחֹת משטרה; מְלוֹן בוטיק; הִלִינָה את הזר
 בביתה; התלמידים מְשִׁיבִים לעניין; הבעיות אינן מְדוּחֹת בזמן; מְלוּנָה לכלב.